

А. В. Бірдус,

к. с.-г. н., професор МКА кафедри управління персоналом

та економіки праці, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

М. А. Бірдус,

аспірант, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ СЕКТОРОМ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

L. Birdus,

candidate of Agricultural Sciences, Professor ICA Department of Personnel Management and Labour Economics, Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv

M. Birdus,

graduate student, Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv

STRATEGIC MANAGEMENT AGRICULTURAL SECTOR UKRAINE

Проведено аналітичне дослідження розвитку кооперації в аграрному секторі Франції. Показана можливість використання управлінських рішень Франції в аграрному секторі України в 2015—2020 рр.

An analytical study of the development of cooperation in the agricultural sector in France. The possibility of using administrative decisions of France in the agricultural sector in Ukraine 2015—2020 biennium.

Ключові слова: стратегічне управління, аграрний сектор, ФАО, товаровиробники, аграрні кооперативи, харчова промисловість, інвестиції, глобалізація економіки, додаткова вартість.

Key words: strategic management, agricultural sector, FAO, producers, agricultural cooperatives, Food.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Аграрний сектор України вирішальним чином впливає не лише на внутрішню стабільність суспільства, але й на деякі міжнародні аспекти, наприклад, торгівля зерном, продуктами харчування, створення різних міжнародних фондів під егідою ФАО ООН, та інші важливі фактори участі України в світових процесах розвитку суспільства. Тому стратегічний менеджмент вітчизняного і зарубіжного досвіду кооперації аграрних товаровиробників є стратегічним аспектом державного управління, цим важливим сектором економіки, що забезпечує стабільність розвитку і людського співтовариства. Нагадаємо, що індекс продовольчих цін ФАО — це середньозважений показник, який відстежує ціни на п'ять основних груп продовольчих товарів на міжнародних ринках: зернові, м'ясо, молочні продукти, рослинні масла і цукор.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Міжнародні продовольчі ціни продовжили зниження в серпні: великі запаси, спад цін на енергоносії і побоювання з приводу можливого економічного спаду в Китаї сприяли самому різкому падінню індексу продовольчих цін ФАО за майже сім років. Про це йдеться в повідомленні прес-служби Продовольчої і сільськогосподарської Організації Об'єднаних Націй (ФАО). Так, індекс знизився в серпні 2015 року на 5,2% в порівнянні з липнем, що є найбільш різким падінням, починаючи з грудня 2008 року, і в середньому склав 154,7 пункту. Зниження обумовлене падінням цін на пшеницю і кукурудзу після помірного зростання протягом останніх двох місяців. Крім того, індекс цін на рослинні олії знизився в серпні на 8,6%, на рослинні олії — на 8,6%. Істотне падіння цін на сухе молоко, сир і масло стало причиною зниження індексу цін на молочні продукти в серпні на 9,1%. На відміну від загальної тенденції до зниження, ціни на м'ясо в серпні практично не змінилися в порівнянні з попереднім місяцем. Тим не менше, в порівнянні з рекордно високим значенням індексу цін на м'ясо в серпні 2014 року, ціни в цілому знизилися на 18% [6].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Основною метою публікації було провести аналітичне дослідження розвитку кооперації в аграрному секторі

Франції. Показати можливість використання управлінських рішень Франції в аграрному секторі України в 2015—2020 рр.

У даному випадку доцільно провести менеджмент управління аграрною кооперацією французького аграрного сектора. Як відомо, Франція за величиною, природним потенціалом і людськими ресурсами подібна до України. Але у Франції кооперація охоплює 90% фермерських господарств. Кооперативи здійснюють 60% заготівлі та 40% переробки всієї виробленої аграрної продукції.

Після 2010 року у Франції було майже 3500 торгових і промислових аграрних кооперативів, союзів кооперативів і товариств колективних сільськогосподарських товаровиробників, більше 1500 кооперативних дочірніх підприємств різних юридичних форм, а також понад 13 тис. кооперативів спільного використання сільськогосподарської техніки.

На постійній основі в них зайнято близько 150 тис. осіб. Річний оборот аграрної кооперації разом з дочірніми підприємствами у 2010 році становив більше 76 млрд євро.

У Франції під аграрним кооперативом розуміють підприємство, створене з метою "спільного використання фермерами будь-яких ресурсів, що належать їм, для сприяння або розвитку їхньої економічної діяльності і поліпшення результатів цієї діяльності [5].

Товариства спільних аграрних інтересів діють з метою "створення та управління підприємствами і спорудами, а також надання послуг фермерам та іншим жителям певного сільського району і мають статус кооперативів. Від останніх вони відрізняються тим, що мають більші можливості в операціях з третіми особами; у товариства колективних сільськогосподарських інтересів обов'язково повинні входити не лише фермери, а й представники інших груп населення. Основна діяльність кооперативів — проведення сільськогосподарських робіт, головним чином, під час збирання врожаю, вони також представлені в меліорації та лісовому господарстві.

Статус і норми функціонування сільськогосподарських кооперативів закріплені в Аграрному кодексі Французької республіки. Також на них поширюється основний Закон про кооперацію. Членом кооперативу може стати будь-яка фізична або юридична особа, що є агровиробником в адміністративному районі, де діє цей кооператив, або інші сільськогосподарські кооперативи та інші союзи. Членом кооперативу має належати не менше половини капіталу кооперативу або кооперативного союзу. Кооператив має право також приймати асоційованих членів, якими можуть бути

колишні фермери на пенсії, робітники кооперативу, кредитні організації, приватні підприємства та інші. Асоційовані члени не беруть участі у розподілі надлишків прибутку пропорційно операціям з кооперативом, проте отримують підвищений відсоток на пайовий капітал.

Для створення кооперативу необхідна наявність як мінімум 7 членів кооперативу. Статуту затверджуються постановами Уряду, наприклад, існує 6 типових статутів для таких видів сільськогосподарських кооперативів: "Збір-продаж (кооперативи, що проводять виробництво, збут і продаж сільськогосподарської та лісової продукції); "спільне господарювання (виробництво, переробка і збут щодо тваринницьких і багатопрофільних кооперативів; "із секціями" (кооперативи зі складною внутрішньогосподарською структурою), "зернові", "постачання", "послуги".

Дозвіл міністра сільського господарства на створення кооперативу надається після перевірки відповідності статуту, ухваленого ним, законодавчим розпорядженням і типовому статуту. Крім того, кооперативи мають доводити до відома наглядових інстанцій про будь-які зміни, що відбуваються у них, подавати щорічні звітні документи та ін. Для захисту своїх інтересів кооперативи об'єднуються у первинні (місцеві) федерації. Аграрні кооперативи Франції об'єднані на національному рівні в організацію "Кооп де Франс".

Понад 90 % обороту кооперативної харчової промисловості припадає на 7 секторів: забій худоби, молочну промисловість, комбікормову промисловість, консервну, виноробство. При цьому м'яса, молочна промисловість і виробництво напоїв мають приблизно однакове значення, відповідно 21,5%, 27,3% і 25,4% від сумарного обороту кооперативної промисловості, 10 % обороту припадає на виробництво кормів. Сільськогосподарські кооперативи діють у всіх галузях агропромислового сектору Франції. Найчисленнішими є кооперативи, що спеціалізуються на виробництві алкогольних напоїв (понад 1000, на них припадає лише 5% обороту кооперативів).

Виробнича структура кооперативного сектору Франції така (річний оборот, млрд євро):

- зернові — постачання — корми — 25,4;
- худоба і м'ясна продукція — 15,5;
- молоко і молочна продукція — 15,4;
- овочі й фрукти — 3,9;
- цукор — 2,6;
- алкогольні напої — 6,0 [5].

Однак, починаючи з 2010 року, аграрний сектор Франції, як і інших країн ЄС, переживає важкі часи кризових явищ в сільськогосподарському виробництві: зниження цін на продукцію і т.п., змусило кооперативи реорганізувати вертикальну і горизонтальну інтеграцію. Кооперативи, що спочатку спеціалізувалися на забезпеченні фермерів і збуті їхньої продукції, стали більше приділяти уваги підвищенню доданої вартості своєї продукції через промислово переробку, контроль цін на сировину. В даний період часу 40 % французької аграрної кооперації становить харчова промисловість, частка промислового сектору в обороті також сягає 40%. Вертикальна інтеграція потребує значних коштів (інвестицій, що реалізується двома основними способами:

1) концентрація капіталів за допомогою горизонтальної інтеграції кооперативів (створення кооперативних союзів і т.п.);

2) залучення капіталів суміжних виробництв або завдяки будівництву власних переробних потужностей, або через придбання контрольного пакета акцій вже існуючих підприємств.

У 2002 р. "Союз цукрових і перегінних заводів Єни (SDA)" придбав контрольний пакет акцій найбільшого виробника цукру, компанії Beghin-Say. При цьому створюють дочірні компанії у формі акціонерних товариств, що дає можливість залучати капітали від зовнішніх інвесторів. Наприклад, у м'ясній галузі межа рентабельності перевищує можливості постачання їх одним кооперативом, тому для створення таких підприємств необхідне партнерство кількох кооперативів або утворення кооперативного союзу. Прикладом такого союзу є найбільша у м'ясній галузі кооперативна група "Сокопа" (Socora). В даний час частка дочірніх підприємств становить 40% обороту аграрної кооперації.

Основним мотивом здійснення кооперативами горизонтальної інтеграції є вигода від концентрації капіталу, а також від розробки єдиної стратегії розвитку кооперативних підприємств у цій галузі.

Поширена практика укрупнення кооперативів у зерновому секторі. Внаслідок злиття національних кооперативних союзів SIGMA та UNCAA створена група "In Vivo", що стала найбільшою з кооперативних груп у Європі.

Серед основних стратегій виділяють наступне:

1) збільшення доданої вартості завдяки збільшенню рівня переробки аграрної сировини, а також створення власних торгових марок;

2) орієнтація на якість та автентичність продукції при гарантії споживачам дотримання стандартів якості на всіх стадіях виробництва та екологічних норм;

3) зарубіжна експансія. Глобалізація економіки і відкритість світових ринків спонукають кооперативи виходити за межі своїх територіальних рамок, розвиваючи діяльність за кордоном за прикладом приватних компаній, мають власні заводи за кордоном;

4) інвестиції в наукові дослідження, які в майбутньому сприятимуть підвищенню ефективності аграрного виробництва, в т.ч. біотехнологій (дослідження геному рослин, вирощування суспензій клітин печінки, ячної маси та інших нових біосубстратів).

ВИСНОВКИ

1. Проведений аналіз стратегії розвитку аграрних кооперативів Франції в 1990—2005 рр., свідчить про доцільність використання вказаних формуваль в сучасних умовах України.

2. Керівна роль держави зводиться, в основному, до розробки пакету юридичних і економічних законів щодо створення і функціонування аграрних кооперативів в окремих секторах економіки.

3. Розробка стратегії державної програми підтримки зарубіжної експансії аграрної продукції України в інші держави Європи та Азії.

Література:

1. Гошко О.А. ССК (система социального контроля) деятельности органов местного самоуправления. — К.: УАГУ при президенте Украины. — 1999. — 224 с.
2. Козаченко А.В., Воронкова А.Е. Корпоративне керування. — К.: Лібра, 2004. — 368 с.
3. Пилипко А.Г. Формула вирішення управлінських завдань // Актуальні проблеми державного управління. Зб. наук. пр. — Х.: Хор Рі НАДУ "Магістр", 2005. — № 1 (23). — 356 с.
4. Сатир Л.М. Особливості розвитку сільськогосподарської кооперації Франції // Вісник аграрної науки. — К., 2012, № 4. — С. 72—75.
5. Електронний ресурс. Конфедерация сельскохозяйственных кооперативов Франции // Coop de France. — Ресурс доступу: www.coopdefrance.coop
6. РБК-Україна. Индекс продчен ФАО в августе продемонстрировал самое резкое падение с декабря 2008 г. [Електронний ресурс]. — Ресурс доступу: <http://www.rbc.ua/rus/news/avguste-otmecheno-samoe-rezkoepadenie-indeksa-1441879935.html>

References:

1. Hozhko, O.A. (1999), SSK (systema sotsyal'noho kontrolia) deiatel'nosty orhanov mestnoho samoupravleniya [SSC (system of social control) activities of the local self-government bodies], UAHU with President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
2. Kozachenko, A.V. and Voronkova, A.E. (2004), Korporativne keruvannia [Corporate management], Libra, Kyiv, Ukraine.
3. Pylypko, A.G. (2005), "Formula solving management problems", Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia", Zbirnyk naukovykh prac, vol. 1, no. 23.
4. Satyr, L.M. (2012), "Osoblyvosti rozvytku sil's'kohospodars'koi kooperatsii Frantsii", Bulletin of Agricultural Science, vol. 4, pp. 72—75.
5. The Confederation of Agricultural Cooperatives of France (2014), "Konfederatsiya sel'skokhoziajstvennykh kooperatyvov Frantsyy", available at: www.coopdefrance.coop (Access March 23, 2014).
6. RBC-Ukraine (2015), "Protsen FAO index in August showed the sharpest drop since December 2008", available at: <http://www.rbc.ua/rus/news/avguste-otmecheno-samoe-rezkoepadenie-indeksa-1441879935.html> (Accessed 27 October 2015).

Стаття надійшла до редакції 16.10.2015 р.